

Kunnskapsdepartementet

Høringsnotat

forslag til endring i forskrift om utdanningsstøtte

forslag til endring i forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge

november 2023

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Forslag til endringer i forskrift om utdanningsstøtte.....	3
2.1	Lavere aldersgrense for stipendbasert utdanningsstøtteordning	3
2.2	Utvidet rekrutteringsstipend til gradsstudenter i utvalgte prioriterte samarbeidsland og styrket beløp.....	9
2.3	Krav om påbegynt gradstudium for omgjøring av lån til stipend etter fullført lengre språkkurs	10
2.4	Lån og stipend til deltidsutdanning i sørsamisk i utlandet	11
2.5	Utdanningsstøtte ved forsinkelse for låntakere som har nedbetalt utdanningslån	12
2.6	Regeltekniske forslag	13
2.6.1	Oppheve overgangsregel for utdanningsstøtte for ph.d.-utdanning i Norden ved finansiering fra andre	13
2.6.2	Presisering av varighetskrav ved utveksling for søkere som tar universitets- og høyskoleutdanning og fagskoleutdanning.....	13
2.6.3	Presisering av vilkår for lån til skolepenger ved nettutdanning i nordiske EØS-land.....	14
2.6.4	Utbetalingstidspunkt for lån og stipend til skolepenger til videregående opplæring i utlandet	15
2.6.5	Sats for lån og stipend til skolepenger til utdanninger som varer 6 måneder eller mindre	15
3	Utkast til forskrift om endringer i forskrift om utdanningsstøtte	16
4	Forslag til endring i forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge	20
4.1	Innføre rett til utdanningsstøtte for opplæring som tilbys i samarbeid med Arbeids- og velferdsetaten.....	20
4.1.1	Gjeldende rett.....	20
4.1.2	Departementets vurderinger og forslag	20
5	Utkast til forskrift om endring i forskrift til om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge.....	22
6	Økonomiske og administrative konsekvenser	23

1 Innledning

Kunnskapsdepartementet sender med dette på høring forslag til endringer i følgende forskrifter

- forskrift av 15. april 2020 om utdanningsstøtte
- forskrift av 27. mars 2020 om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge

Kunnskapsdepartementet foreslår følgende endringer i forskrift om utdanningsstøtte:

- å innføre en lavere aldersgrense for stipendbasert utdanningsstøtteordning i forskriftens del 2 for videregående elever, med en videreføring av rettigheter (overgangsordning) på to år
- å styrke rekrutteringsstipendet til høyere utdanning i utvalgte samarbeidsland og utvide stipendet til studenter som tar en hel grad
- å sette krav om at studenter som tar lengre språkkurs i utlandet må starte i gradsutdanning etter fullført språkopplæring for å få omgjøring fra lån til stipend
- å gi lån og stipend til studenter som tar deltidsutdanning i sørsamisk i utlandet
- å gi lån og stipend til søkere som er forsinket i utdanningen, men som har nedbetalt tidligere utdanningslån

I tillegg foreslår departementet en rekke regeltekniske endringer som ikke innebærer endringer i bevilgninger til utdanningsstøtteordningene:

- å oppheve overgangsordningen for lån og stipend til ph.d.-utdanning i Norden
- å presisere varighetskravene for lån og stipend ved utvekslingsopphold
- å presisere vilkårene for lån til skolepenger til høyere utdanning på nett i et nordisk EØS-land
- å presisere at elever i videregående opplæring kan få utbetalt lån og stipend til skolepenger ved semesterstart dersom lærestedet krever det
- å presisere at søkere som tar utdanning som varer 6 måneder eller mindre, har rett til halv sats med lån og stipend til skolepenger

I forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge foreslår departementet å avvikle bestemmelsen om at opplæring som blir satt i gang av, eller i samråd med Nav, ikke kan godkjennes for lån og stipend.

Endringene vil gjelde fra studieåret 2024–2025.

2 Forslag til endringer i forskrift om utdanningsstøtte

2.1 Lavere aldersgrense for stipendbasert utdanningsstøtteordning

2.1.1 Gjeldende rett

Utdanningsstøtteordningen er todelt for elever i videregående opplæring, lærlinger praksisbrevkandidater og lære kandidater, og for elever over skolepliktig alder som tar grunnskoleopplæring i Norge.

Elever i videregående opplæring eller grunnskoleopplæring med ungdomsrett til videregående opplæring etter lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-1 av 17. juli 1998, har etter forskrift om utdanningsstøtte del 2 rett til stipendbasert utdanningsstøtte, med behovsprøving mot økonomien til forsørgerne. Dette innebærer rett til utstyrsstipend,

borteboerstipend etter gitte vilkår, samt et inntektsavhengig stipend rettet mot elever fra familier med svak økonomi. Ungdomsretten omfatter for eksempel elever som har fullført og bestått fag- og yrkesopplæring i 2014 eller senere, og som innen utløpet av det året de fyller 24 år, tar påbygg til generell studiekompetanse. Den stipendbaserte utdanningsstøtteordningen omfatter også voksne som har rett til grunnskoleopplæring etter opplæringslova § 4a-1 andre ledd. Voksne med slik rett til grunnskoleopplæring kan få lån og stipend etter del 2 i to år på dette grunnlaget.

Øvrige elever i videregående opplæring eller i grunnskoleopplæring for voksne har rett til lånebasert utdanningsstøtte etter forskrift om utdanningsstøtte del 3. Dette innebærer et basislån tilsvarende det som tilbys studenter, hvor inntil 40 prosent av basislånet kan bli gjort om til stipend dersom elevene består eksamen, ikke bor sammen med foreldrene og har inntekt, trygde- og pensjonsytelser og formue under fastsatte grenser. Det er behovsprøving mot egen inntekt og formue, ikke mot foreldres. For rett til lån og stipend til grunnskoleopplæring for voksne er det satt en maksimal tidsperiode på fire år.

St. meld. 21 (2002–2003) *Kilder til kunnskap* satte rammene for dagens utforming av utdanningsstøtten til unge i videregående opplæring. Hovedprinsippet er at familien har hovedansvar for å forsørge barn gjennom videregående opplæring, og at utdanningsstøtten til unge elever skal være et supplement til familieøkonomien, behovsprøvd mot foreldrenes inntekt. Grunnlaget for at familien har hovedansvaret for å betale utdanningen er forsørgerplikten i lov om barn og foreldre (barneloven) § 68. Forsørgerplikten gjelder til barnet fyller 18 år, men forlenges for skolegang som regnes som vanlig utover 18 år, altså grunnsopplæring og videregående skole, så lenge forsørgerne har økonomisk mulighet til det.

Stipendbasert utdanningsstøtteordning til unge i videregående opplæring med ungdomsrett (16–24 år) bygger på at eleven, lærlingen, lærekandidaten eller praksiskandidaten tar det som regnes som vanlig skolegang, er en del av foreldrenes husholdning, og at utgifter til dekning av levekostnader under videregående opplæring er et forsørgeransvar. Staten gir stipend som skal bidra til at videregående opplæring er tilgjengelig for alle.

2.1.2 Departementets vurderinger og forslag

Utvidet fullføringsrett til videregående opplæring

Stortinget vedtok 5. juni 2023 ny lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (heretter omtalt som den nye opplæringsloven). Loven har virkning for skoleåret 2024–2025. I den nye loven er retten til videregående opplæring endret både for ungdommer og voksne til en fullføringsrett, det vil si frem til eleven eller deltakeren har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Fra det skoleåret som starter det året eleven fyller 19 år, skal eleven kunne velge videregående opplæring for voksne, som er mer fleksibelt organisert enn dagens opplæring, for eksempel med modulisererte læreplaner. Elever og de som har læretid i bedrift har rett til så mange omvalg som de ønsker innen søknadsfristen for inntak det kalenderåret de fyller 19 år etter den nye opplæringsloven. De som har bestått fag- og yrkesopplæring har rett til mer enn ett år til påbygging til generell studiekompetanse. Retten varer ut det skoleåret som starter det året eleven fyller 24 år. Elever kan også velge påbygging til generell studiekompetanse etter reglene for voksne fra det skoleåret som starter det året de fyller 19 år.

Nye og utvidede rettigheter til opplæring og en mer fleksibel organisering av opplæringstilbudet for voksne skal legge til rette for at flere enn i dag fullfører videregående opplæring eller får en ny fag-

eller yrkeskompetanse. Dette gjelder de som ikke har fullført videregående opplæring tidligere og er utenfor arbeidslivet. Det gjelder også de som er i arbeid på deltid eller heltid og som ønsker ny fagkompetanse for å bedre sin posisjon på arbeidsmarkedet eller møte krav til omstilling. Som samfunn må vi utdanne mennesker som er i stand til å delta i, og bidra til å utvikle, fremtidens arbeidsliv og samfunn. Vi må i tillegg utdanne mennesker som kan dekke samfunnets behov for kompetent arbeidskraft. Mange voksne opplever usikker tilgang til å kunne dekke utgifter til sitt livsopphold som en barriere for å ta videregående opplæring. Utdanningssystemet bør være fleksibelt nok til at voksne elever i videregående opplæring i ulike livssituasjoner, får tilgang til et opplæringstilbud og en utdanningsstøtte som så langt det lar seg gjøre er tilpasset deres behov¹.

Utdanningsstøtteordninger som er bedre tilpasset voksne

Departementet mener at den stipendbaserte ordningen for unge i videregående opplæring er lite egnet for voksne av flere årsaker:

1. Det finnes ingen universell livsoppholdsytelse, men et inntektsavhengig stipend rettet mot elever fra familier med svak økonomi. Stipendet behøvsprøves mot forsørgernes inntekt for personer som i andre sammenhenger regnes som voksne (19–25-åringer).
2. Det maksimale beløpet er lavt for det store flertallet av de voksne elevene, og spesielt for dem med selvstendige økonomiske forpliktelser.

Fordi regelverket for utdanningsstøtte i dag er basert på ungdomsretten til videregående opplæring, må regelverket endres som følge av ny fullføringsrett både for ungdommer og voksne, og retten til å ta et fagbrev for de som har studiekompetanse fra tidligere. Målet er å unngå urimelige og utilsiktede konsekvenser ved at voksne som ikke har fullført videregående opplæring, regnes som en del av foreldrenes husholdning. Uten en endring vil utdanningsstøtten bli en lite relevant kilde til finansiering av livsopphold for voksne som tar videregående opplæring.

Så lenge utdanningsstøtteordningen er direkte koblet til rettigheter i opplæringslova, vil endringer i loven påvirke ordningen uten at konsekvensene for utdanningsstøtten blir tatt hensyn til. Dette gir uforutsigbarhet, og bør endres.

Departementet ønsker en avgrensning mellom stipendbasert og lånebasert ordning som gir bedre tilgang til tilstrekkelig finansiering av livsopphold for voksne, både for grunnskoleopplæring for voksne og videregående opplæring. En ny aldersgrense for stipendbasert ordning bør baseres på en vurdering av når det er rimelig å regnes som økonomisk uavhengig av foresatte, og departementet mener den bør være lavere enn 24 år slik den er i dag. Voksne som har fullført og bestått videregående opplæring, men som tar mer videregående opplæring, skal, som i dag, omfattes av lånebasert utdanningsstøtteordning.

Innspill til utredning av lavere aldersgrense for stipendbasert utdanningsstøtte

Som ledd i arbeidet med ny avgrensning for stipendbasert utdanningsstøtteordning, sendte departementet 19.januar 2023 på høring [notat om aldersgrense for stipendbasert utdanningsstøtte til voksne i videregående opplæring](#). Hensikten var å få innspill til hvor aldersgrensen skal settes for stipendbasert utdanningsstøtte til videregående opplæring og forberedende opplæring for voksne. Departementet viser til høringsnotatet av 19. januar 2023 for nærmere beskrivelse av hvilke former for stipend og lån som gis i den stipendbaserte og i den lånebaserte utdanningsstøtteordningen, og

¹ Meld. St. 14 (2022-23) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*

for vurderingene av når det er hensiktsmessig at utdanningsstøtte bør behøvsprøves mot søkerens egen økonomi, og ikke mot forsørgernes.

Departementet ønsket høringsinstansenes innspill til en avgrensning mellom stipendbasert og lånebasert ordning som skal gi tilgang til mer tilstrekkelig finansiering av livsopphold for voksne. I høringsnotatet ble det vurdert tre alternativer: aldersgrense på henholdsvis 19 eller 21 år, eller at avgrensingen skal følge elevenes valg av opplæring organisert for unge eller voksne. Vi viser til notatet for drøfting av fordeler og ulemper ved de ulike alternativene.

Departementet foreslo at aldersgrensen bør settes til 21 år for elever som ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Vurderingen var at 21 års aldersgrense i størst grad ivaretar hensynet til at individuelle økonomiske forpliktelser øker med alderen, og at det er lite naturlig at utdanningsstøtte til videregående opplæring for personer fra 21 år baserer seg på foreldres økonomi, slik den stipendbaserte ordningen gjør i dag. En grense på 21 år ivaretar også at elever i fag- og yrkesopplæring, elever med forsinkelse i opplæringen, elever som har byttet utdanningsprogram underveis i opplæringsperioden og elever som har fullført grunnskole over skolepliktig alder, har mulighet til å fullføre videregående opplæring innenfor den stipendbaserte ordningen. Forslaget på 21 år var i tråd med Lånekassens faglige innspill til departementet.

De fleste høringsinstansene var positive til departementets anbefalte alternativ til ny aldersgrense på 21 år. Ti høringsinstanser har gitt hørings svar, og av disse hadde ni innspill til de foreslåtte endringene. Noen høringsinstanser tar til orde for at departementet ikke går langt nok i å tilpasse utdanningsstøtteordningene til voksne i videregående opplæring. Det er særlig økt gjeldsbyrde for sårbare grupper, som for eksempel personer med innvandrerbakgrunn, som trekkes frem. Eksempelvis påpeker *Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)* at den anbefalte aldersgrensen kan gi økt gjeldsrisiko for dem som trenger mer tid enn normalt til å fullføre videregående opplæring, særlig elever med kort botid i Norge. *Nordland fylkeskommune* påpeker at en grense på 21 år kan medføre at søkere som er 21 år eller eldre, ikke vil ta påbygging til generell studiekompetanse når dette gir risiko for gjeld.

Departementets vurderinger av høringsinnspillene

Høringen gav i hovedsak støtte til departementets forslag til aldersgrense. Med bakgrunn i høringsinnspillene og faglige vurderinger som er gjort i samråd med Lånekassen, foreslår departementet at aldersgrensen for stipendbasert utdanningsstøtte skal være 21 år for dem som ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Dette gjelder også dersom eleven velger videregående opplæring for voksne fra eleven er 19 år. Stipendbasert utdanningsstøtte skal gis til søkere som tar videregående opplæring, frem til oppnådd studie- eller yrkeskompetanse, men ikke utover det skoleåret som starter det året søkeren fyller 20 år.

Elever som tar forberedende opplæring for voksne skal ha rett til stipendbasert utdanningsstøtte til opplæringen, men heller ikke for disse elevene gjelder retten til stipendbasert utdanningsstøtte utover det skoleåret som starter i det året søkeren har fylt 20 år.

Fra skoleårets start i det året søkeren fyller 21 år, vil eleven omfattes av den lånebaserte utdanningsstøtteordningen til videregående opplæring eller forberedende opplæring for voksne. Dette aldersskillet gjelder uavhengig av om søkeren fra det året søkeren fyller 19 i stedet velger å ta videregående opplæring for voksne. Det legges ikke opp til at eleven skal kunne velge utdanningsstøtteordning.

Departementet ser at elever som må bruke tid til forberedende opplæring for voksne før videregående opplæring eller som vil ta påbygging til generell studiekompetanse, kan måtte benytte seg av lånebasert utdanningsstøtteordning til å fullføre sin planlagte opplæring, når aldersskillet settes ved 21 år. Det legges likevel vekt på at mange søkere som er 21 år eller eldre, ikke lenger vil ha tilknytning til foreldrenes husholdning, men ha egen økonomi. De stipendbaserte ordningene vil ikke være tilpasset en slik livssituasjon. Inntektsavhengig stipend etter § 54, som skal gi et bidrag til livsopphold i stipendbasert utdanningsstøtteordning, baserer seg på at foreldrene har særlig svak økonomi. Retten til borteboerstipend har blant annet som vilkår at skolen ligger mer enn 40 kilometer unna stedet der foreldrene bor. Dette gjør at en god del elever uansett vil falle utenfor de stipendbaserte ordningene.

Departementet vurderer at det er riktig å gi et flertall av myndige elever bedre tilgang til finansiering av videregående opplæring enn i dag, og at de får tilgangen uavhengig av foreldrenes inntekt. Søkere som ønsker å unngå gjeld, kan velge bare å søke stipend, og da få den lånedelen som kan gjøres om til stipend. Departementet er oppmerksom på at endringen kan føre til at enkelte får økt gjeld, og vil følge med på gjeldsutviklingen for voksne i videregående opplæring.

For de fleste elevene i videregående opplæring vil ikke forslaget innebære endringer i hvilken utdanningsstøtte de får. De fleste elevene vil klare å fullføre videregående opplæring før de fyller 21 år med stipendbasert ordning. Noen som tar fag- og yrkesopplæring, har femårig opplæring. Med forslaget vil disse elevene gå over i den lånebaserte ordningen hvis de tar omvalg, blir forsinket i utdanningen eller har tatt forberedende opplæring for voksne etter opplæringspliktig alder. I læretiden får søkeren lærlinglønn, som økes underveis i læretiden. Stipend gitt etter stipendbasert utdanningsstøtteordning blir behovsprøvd mot lærlingelønnen, noe som allerede i dag medfører at stipend til lærlinger i stor grad blir redusert eller faller helt bort. For lærlinger vil en overgang til lånebasert ordning, med mulighet til å få gjort om 40 prosent av lånet til stipend og høyere grenser for behovsprøving mot inntekt, kunne gi noe større fleksibilitet og bidra positivt i privatøkonomien.

Søkere som tar påbygging til generell studiekompetanse etter oppnådd yrkeskompetanse, vil etter forslaget ha rett til den lånebaserte ordningen. Noen elever tar påbygging til generell studiekompetanse før de har oppnådd full yrkeskompetanse. Disse vil få stipendbasert utdanningsstøtte.

Den nye opplæringsloven gir elever rett til å rekvalifisere seg ved å ta et nytt fagbrev etter tidligere bestått videregående opplæring. Disse elevene vil allerede ha oppnådd studie- eller yrkeskompetanse, og vil dermed få lånebasert utdanningsstøtte som etter dagens regelverk.

Det følger av § 48 andre ledd at voksne som tar grunnskoleopplæring, bare kan få lån og stipend etter del 2 i to år. Denne grensen videreføres slik at den også skal gjelde for forberedende opplæring for voksne som har rett til lån og stipend etter del 2. For voksne søkere som får den lånebaserte ordningen til grunnskoleopplæring etter forskriftens del 3, er den øvre grensen for lån og stipend satt til fire år etter § 70 første ledd. Intensjonen med de ulike tidsbegrensningene er å begrense størrelsen på gjelden etter endt utdanning. Derfor foreslår departementet at perioder med lån og stipend til grunnskoleopplæring etter del 2 regnes med i den øvre grensen på 4 år. Dette innebærer at voksne som er i gang med grunnskoleopplæring, og som går fra stipendbasert til lånebasert utdanningsstøtte som følge av den foreslåtte aldersgrensen på 21 år, til sammen vil kunne få inntil fire år med lån og stipend til grunnskoleopplæring.

Departementet gjør oppmerksom på at regulering av rett til lån og stipend på andre områder som berøres av den nye opplæringsloven med tilhørende forskrifter, kan komme senere når loven har vært virksom en tid. Dette gjelder for eksempel rettigheter ved fritak for kroppsøving i videregående opplæring for voksne i forskrift om utdanningsstøtte § 75.

Gradvis innfasing av ny aldersgrense i en overgangsperiode

Enkeltpersoner som er i gang med et utdanningsløp i overgangen mellom to regelverk, kan oppleve å få endrede vilkår fra ett år til et annet. De mister også forutsigbarheten de hadde da de startet opplæringen når det gjelder låne- og stipendbeløp de har rett til. For å redusere uforutsette konsekvenser skal regelendringene fases inn gradvis og gjøres gjeldende for nye elever og lærlinger fra og med 2024–2025.

For å opprettholde en forutberegnelig finansiering for søkere som er omfattet av stipendbasert utdanningsstøtteordning i 2023–2024, videreføres rettighetene disse har i dag til stipendbasert ordning, i en overgangsperiode på inntil to år. Søkere som uten en gradvis innfasing ville ha gått fra å være omfattet av stipendbasert ordning i 2023–2024 til en lånebasert ordning i 2024–2025 på grunn av alder, får dermed anledning til å fullføre opplæringen uten å måtte bytte utdanningsstøtteordning.

For å være omfattet av overgangsordningen skal søkeren ha fått stipendbasert utdanningsstøtte etter del 2 i studieåret 2023–2024. Departementet foreslår også at gjeldende øvre aldersgrense på 24 år for ungdomsretten etter gjeldende opplæringslov, videreføres som en del av overgangsordningen. Dette innebærer at overgangsordningen gjelder for søkere ut skoleåret som begynner det året søkeren fyller 24 år.

Overgangsordningen foreslås å gjelde til søkeren enten har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse eller fullført forberedende opplæring for voksne. Dette innebærer for eksempel at en søker som er 22 år gammel og som tar påbygging til generell studiekompetanse, vil kunne omfattes av overgangsordningen dersom eleven ikke har fullført videregående opplæring. Har påbyggings eleven fullført fagbrev, vil dette gi rett til lån og stipend etter den lånebaserte ordningen i del 3.

Overgangsordningen gjelder likevel ikke utover skoleåret 2025–2026. Retten til lån og stipend blir vurdert for hvert skoleår. En søker som i 2023–2024 fikk stipend etter regler som stiller krav til inntekt, bo- og familieforhold, vil ikke automatisk ha krav på de samme stipendene i overgangsperioden uten at vilkårene er oppfylt. Utdanningsstøtten vil likevel i stor grad være forutsigbar, ved at søkeren allerede kjenner til hvilke lån- og stipendtyper hen kan få, og hvilke krav som gjelder for å få disse lån- og stipendtypene. Det legges ikke opp til at en søker selv skal kunne velge om hen vil ha stipendbasert eller lånebasert utdanningsstøtte.

2.1.2.1 Departementets forslag

En søker som tar videregående opplæring, skal ha rett til utdanningsstøtte etter forskrift om utdanningsstøtte del 2 frem til søkeren har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Retten gjelder likevel ikke ut over skoleåret som starter kalenderåret søkeren fyller 20 år. Fra skoleåret som starter året søkeren fyller 21 år, skal søkeren omfattes av forskrift om utdanningsstøtte del 3.

En søker som tar forberedende opplæring for voksne, skal ha rett til utdanningsstøtte etter del 2 i inntil to år. Retten gjelder likevel ikke ut over skoleåret som starter kalenderåret søkeren fyller 20 år. Fra skoleåret som starter året søkeren fyller 21 år, skal søkeren omfattes av forskrift om

utdanningsstøtte del 3. En søker som tar forberedende opplæring for voksne med lån og stipend, kan til sammen få lån og stipend etter både del 2 og del 3 til slik opplæring i inntil fire år.

Ny aldersgrense for stipendbasert utdanningsstøtteordning skal gjelde for nye elever og lærlinger i videregående opplæring og forberedende opplæring for voksne fra og med skoleåret 2024–2025. Departementet foreslår en overgangsordning på inntil to år, der ny aldersgrense for stipendbasert utdanningsstøtteordning fases inn i løpet av skoleårene 2024–2025 og 2025–2026. Overgangsordningen skal gjelde søkere som i overgangsperioden fyller inntil 24 år, jf. ungdomsretten i tidligere opplæringslov, og som i skoleåret 2023–2024 tok videregående opplæring eller grunnskoleopplæring med stipendbasert utdanningsstøtte etter del 2. Søkerne beholder retten til utdanningsstøtte etter del 2 i overgangsperioden frem til de oppnår studie- eller yrkeskompetanse eller har fullført forberedende opplæring for voksne.

Se kapittel 3 for forslag til endringer i § 1, § 13, § 32, overskriften til del 2, overskriften til kapittel 8 og 9, § 48, § 50, § 62, § 66, § 68, § 69, overskriften til del 3, § 70, § 84 og § 96

2.2 Utvidet rekrutteringsstipend til gradsstudenter i utvalgte prioriterte samarbeidsland og styrket beløp

2.2.1 Gjeldende rett

Søkere som tar utvekslingsopphold i utvalgte land blant Norges prioriterte samarbeidsland på forskning og høyere utdanning (Brasil, Russland, India, Kina, Sør-Afrika, Japan eller Sør-Korea) etter forskrift om utdanningsstøtte § 94a, får i studieåret 2023–2024 et rekrutteringsstipend på inntil kr 2 675 per måned i inntil 10 måneder per studieår. Stipendet er ikke behovsprøvd og kommer i tillegg til basislån og andre lån og stipend, for eksempel til skolepenger og reise.

Med hjemmel i forskrift om utdanningsstøtte § 1 tredje ledd besluttet departementet 6. mars 2023 at det som følge av sanksjoner ikke gis lån og stipend til oppstart av nye studier i Russland.

2.2.2 Departementets vurderinger og forslag

Internasjonalt samarbeid på tvers av landegrenser er en forutsetning for å møte de store globale samfunnsutfordringene verden står overfor. Internasjonal studentmobilitet er viktig for å styrke det internasjonale samarbeidet og heve kvaliteten i norsk høyere utdanning og forskning, samtidig som den også eksponerer studenter til nye måter å tenke på som de kan bringe inn i samfunnet og arbeidslivet. Derfor har Norge satsset på internasjonal studentmobilitet gjennom Norges prioriterte samarbeid om høyere utdanning og forskning med utvalgte land. For å stimulere til økt studentmobilitet til disse landene, og samtidig ivareta ønsket om økt mobilitet særlig til ikke-engelskspråklige land, ble det opprettet et eget rekrutteringsstipend fra studieåret 2022–2023 til de ovennevnte utvalgte landene.

I høringsnotatet for endringer i forskrift om utdanningsstøtte med virkning for studieåret 2022–2023, der innføringen av stipendet ble foreslått, ble det vist til at stipendet skulle finansieres ved å redusere antall utvalgte, høyt rangerte læresteder utenfor Norden som gir studenter rett til utvidet stipend til dekning av skolepenger etter forskrift om utdanningsstøtte § 89. I høringsnotatet opplyste departementet at det på et senere tidspunkt skulle bli vurdert om ordningen også skal gjelde studenter som tar hele grader i de aktuelle landene.

Det er i tråd med nasjonale prioriteringer at flere studenter tar gradsutdanning i ikke-engelskspråklige land, og spesielt i landene som Norge samarbeider med på forsknings- og høyere utdanningsfeltet. En gradsutdanning i ett av disse landene kan gi en dypere språklig, kulturell forståelse og mer langvarig tilkobling til disse landene, og derfor er det ønskelig også å stimulere studenter som ønsker å ta en hel grad i utlandet, til å prioritere en utdanning i ett av de utvalgte prioriterte samarbeidslandene. Derfor foreslår departementet å utvide rekrutteringsstipendet til også å gjelde gradsstudenter i de utvalgte landene.

For å styrke rekrutteringseffekten av stipendet, foreslår departementet i tillegg at stipendet økes med 1 500 kr i måneden ut over den forventede prisveksten både for utvekslingsstudentene og gradsstudentene som velger å studere i et av de utvalgte samarbeidslandene. Samlet sett vurderer departementet at spissingen i antall læresteder som gir rett til utvidet stipend fra studieåret 2022–2023 i kombinasjon med satsing på et utvidet rekrutteringsstipend til både utvekslings- og gradsstudenter i de prioriterte samarbeidslandene, vil bidra til mer strategisk bruk av midlene fra Lånekassen som går til norske studenter i utlandet.

2.2.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å utvide rekrutteringsstipendet etter § 94a til studenter som tar en gradsutdanning i et av landene som stipendet omfatter. Beløpet foreslås økt med 1 500 kr i måneden ut over forventet prisvekst for studieåret 2024–2025. Se kapittel 3 for forslag til endring i § 94a.

2.3 Krav om påbegynt gradsutdanning for omgjøring av lån til stipend etter fullført lengre språkkurs

2.3.1 Gjeldende rett

Søkere som skal ta utdanning i utlandet kan få lån og stipend til lengre språkkurs etter forskrift om utdanningsstøtte § 27. Ordningen skal bidra til at studenter som skal ta en gradsutdanning i et annet språk, kan få nødvendig språklig tilrettelegging for å kunne få størst mulig faglig og kulturelt utbytte gjennom gradsutdanningen. Derfor skal kurset tas i et land hvor søkeren planlegger å ta utdanning som gir rett til lån og stipend, og dersom slikt kurs ikke finnes i det landet, kan kurset tas i et annet land, hvor språket er et offisielt språk. Språkopplæringen skal tilbys av et universitet eller ved en språkskole med offentlig akkreditering. Ved språkskoler skal språkkurset lede til en offisiell språkeksamen som teller som grunnlag for opptak til universitets- og høyskoleutdanning.

Kursene kan vare fra tre måneder og opptil to semestre. Deltakeren får lån og stipend i form av basislån, lån og stipend til skolepenger oppad begrenset for studieåret 2023–2024 til 270 080 kr, og reisestøtte. Inntil 40 pst. av basislånet kan gjøres om til utdanningsstipend ved fullført språkopplæringen.

2.3.2 Departementets vurderinger og forslag

Ordningen med lån og stipend til lengre språkkurs er ment å forberede for en gradsutdanning i utlandet, og det var derfor tidligere et krav for å få omgjort basislån til utdanningsstipend at studenten begynte på en gradsutdanning i landet der språkopplæringen ble tatt, innen ett år etter fullført språkopplæring. Fra 2016–2017 ble det gjennomført en større liberalisering av ordningen med lengre språkkurs med mål om å øke studentmobilitet, ettersom ordningene hadde blitt lite brukt. Ordningen ble utvidet fra ett til inntil to semestre, og det ble innført rett til lån og stipend til skolepenger på lik linje med annen ordinær utdanning i utlandet. Fra studieåret 2017–2018 ble kravet

om å fortsette på en utdanning for å få stipend for språkopplæringen fjernet, slik at det kun ble krav om å gjennomføre språkopplæringen for å få full omgjøring av basislån til stipend (40 pst.).

Lånekassen publiserte i 2022 en analyse av utdanningsstøtte til lengre språkkurs², som slår fast at «Språkleg tilrettelegging har gitt fleire norske studentar erfaring frå utlandet, men har i liten grad bidratt til målsettinga om fleire norske gradsstudentar i utlandet.» Analysen viser at endringene som ble gjort mellom 2016–2018 har ført til at:

- betydelig flere personer nå tar lengre språkkurs, samtidig som andelen som tar en grad i samme land etter fullført språkkurs har falt betydelig, fra 38 prosent i 2015–2016 (året før liberalisering) til 7 prosent i 2018–2019 (året etter liberalisering)
- snittalderen på de som tar språkkurs har falt, og mange kommer rett fra videregående opplæring
- gjeldsbyrden har økt betraktelig, særlig fordi mange tar lengre språkkurs på private språkskoler med høye skolepenger. I 2015–2016 hadde 20 prosent av studentene mer enn 60 000 kr i gjeld etter språkopplæring. I 2019–2020 (to år etter liberalisering) hadde denne andelen økt til 70 prosent, og over 10 prosent satt igjen med 150 000 kr eller mer i gjeld.

Selv om det er flere som bruker denne ordningen, er det likevel ikke intensjonen at den skal brukes til å finansiere et friår etter videregående opplæring. Språkkurset gir som regel ikke studiepoeng, da det ofte ikke anses å være høyere utdanning. Den høye gjeldsbelastningen, få studiepoeng og den svært lave andelen som går videre til å ta en grad etter endt språkopplæring, indikerer at ordningen ikke fungerer etter hensikten.

For å få bedre samsvar mellom ordningens intensjon og innretning, foreslår departementet å gjeninnføre kravet om at søkeren innen ett år etter fullført språkkurs må begynne på en gradsutdanning i landet som søkeren planla å ta gradsutdanning i, for å få omgjort basislån til stipend etter språkopplæring. En søker som ikke fullfører språkkurset av årsaker som nevnt i § 79, kan likevel få gjort om basislån til stipend. Dette gjelder for eksempel på grunn av at søkeren har fått foreldrestipend, sykestipend eller er blitt forsinket fordi læringsmiljøet eller studiesituasjonen ikke er tilpasset søkerens nedsatt funksjonsevne.

Forslaget vil ikke påvirke deltagerens likviditet under språkopplæring, men vil kunne føre til økt gjeldsbelastning for dem som ikke starter i gradsutdanning etter fullført kurs. Endringen skal på denne måten gi et klart incentiv til å bruke ordningen etter formålet, og dermed kunne bidra til at flere velger å ta en gradsutdanning i utlandet.

2.3.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår at omgjøring av basislån til stipend for lengre språkkurs forutsetter at søkeren begynner på en gradsutdanning i landet innen ett år etter fullført språkkurs. Se kapittel 3 for forslag til endring i § 77.

2.4 Lån og stipend til deltidsutdanning i sørsamisk i utlandet

2.4.1 Gjeldende rett

Rett til lån og stipend til utdanning i utlandet forutsetter at utdanningen er på fulltid etter forskrift om utdanningsstøtte § 25 bokstav b.

² [Støtte til lengre språkkurs \(lanekassen.no\)](https://lanekassen.no)

Unntak fra fulltidskravet kan i dag gjøres for utdanning som bare foregår på nett ved et lærested i et annet EØS-land enn Norge, og for søkere som tar utveksling i utlandet på deltid som en del av en universitets- og høyskoleutdanning eller fagskoleutdanning i Norge. Lån og stipend regnes ut fra den prosentandelen av fulltidsutdanning som disse søkerne tar.

2.4.2 Departementets vurderinger og forslag

På UNESCOs liste over truede språk er både lulesamisk og sørsamisk klassifisert som alvorlig truede språk. Nord universitet tilbyr en bachelorutdanning i lulesamisk språk, men det finnes i dag ingen gradsutdanning innen sørsamisk, jf. Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv—Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning*. Selv om det finnes sørsamiske språkmiljøer både i Norge og Sverige, er departementet bare kjent med at slik utdanning tilbys som deltidsutdanning ved Universitetet i Umeå i Sverige.

Samfunnet har stort behov for personer med kompetanse i sørsamisk. Spesielt gjelder dette innenfor barnehage og skole, utvikling av læremidler og i offentlig forvaltning og tjenesteyting. Lånekassen har i dag ordninger for ettergivelse av utdanningsgjeld for å stimulere flere til å ta lærerutdanning i kvensk eller samisk og for å rekruttere lærere med slik kompetanse.

Det er ønskelig med styrking av kompetanse i sørsamisk språk, og derfor foreslår departementet at det gjøres et særskilt unntak fra kravet om at utdanning i sørsamisk språk i utlandet skal være på fulltid for å få rett til lån og stipend. Forslaget gir mulighet til å studere sørsamisk, og er et bidrag til å styrke det sørsamiske språkarbeidet og bevare det sørsamiske språket. Selv om det gjøres unntak fra kravet om fulltidsutdanning for sørsamisk språk, vil beregningen av lån og stipend gjøres på samme måte som i gjeldende regelverk, slik at lån og stipendbeløp beregnes ut fra prosentandelen av fulltidsutdanningen som søkeren tar.

2.4.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å gjøre et særskilt unntak fra kravet om at utdanning i sørsamisk språk i utlandet skal være på fulltid. Se kapittel 3 for forslag til endring i § 25.

2.5 Utdanningsstøtte ved forsinkelse for låntakere som har nedbetalt utdanningslån

2.5.1 Gjeldende rett

Dagens regelverk gir søkere mulighet til å få lån og stipend for å ta utdanning på inntil 480 studiepoeng. Det stilles krav om jevn studieprogresjon, hvor søkere mister retten til lån og stipend ved forsinkelse over 60 studiepoeng etter forskrift om utdanningsstøtte § 71. For å få tilbake retten til lån og stipend ved slike forsinkelser, skal søkeren først ha tatt de forsinkede studiepoengene som overstiger grensen på 60 uten lån og stipend fra Lånekassen. Søkeren får tilbake retten til lån og stipend semesteret etter at forsinkelsen som overstiger 60 studiepoeng, er hentet inn.

En søker som er mer enn 60 studiepoeng forsinket, kan likevel ha rett til lån og stipend. Unntaket gjelder hvis søkeren er forsinket fordi søkeren har vært syk, fått barn i utdanningsperioden, hatt et læringsmiljø eller studiesituasjon som ikke har vært tilpasset søkerens nedsatte funksjonsevne, eller har andre særlige grunner som gjør det vanskelig å unngå forsinkelse.

2.5.2 Departementets vurderinger og forslag

Regelen om å innhente forsinkelse før søkeren kan få tilbake rett til lån og stipend er begrunnet med at søkere ikke skal få for tung gjeldsbyrde. For søkere som har klart å betale tilbake all tidligere gjeld,

vil ikke en slik begrunnelse være rimelig. Departementet foreslår derfor at studenter som har mistet retten til lån og stipend på grunn av forsinkelse, men som ikke har utestående gjeld i Lånekassen, skal få tilbake retten til lån og stipend, uten krav om først å ta igjen de forsinkede studiepoengene som overstiger 60. Dette innebærer at søkeren i en slik situasjon vil regnes som 60 studiepoeng forsinket fra det tidspunktet lån og stipend gis på nytt igjen. Retten til lån og stipend etter nedbetalt gjeld gis tilbake kun én gang. Dersom søkeren igjen blir forsinket, skal studiepoengene som overstiger 60 studiepoeng, hentes inn, alternativt skal vilkårene for unntaket fra forsinkelsesreglene etter andre ledd være oppfylt. Det er fremdeles en forutsetning om at søkeren ikke allerede har fått lån og stipend til utdanning tilsvarende 480 studiepoeng.

2.5.2.1 Departementets forslag

Låntakere som er mer enn 60 studiepoeng forsinket og har mistet retten til ytterligere lån og stipend, skal få tilbake rett til lån og stipend hvis låntakerne har nedbetalt alt utdanningslån. Dersom søkeren igjen blir forsinket, gjelder vilkårene etter første og andre ledd for å få tilbake retten til lån og stipend. Se kapittel 3 for endringer i § 71.

2.6 Regeltekniske forslag

2.6.1 Oppheve overgangsregel for utdanningsstøtte for ph.d.-utdanning i Norden ved finansiering fra andre

2.6.1.1 Gjeldende rett

Frem til studieåret 2018–2019 hadde studenter som tok ph.d.-utdanning i Norden, rett til lån og stipend. I motsetning til ph.d.-utdanning i Norge var utdanningen i andre land i all hovedsak lagt opp som tradisjonell utdanning, der studenten ikke fikk lønn eller stipend fra andre kilder. Endringen i 2018 skyldtes at det i større grad enn tidligere var blitt vanlig å ansette doktorgradsstipendiater ved læresteder i nordiske land, eller ved å finansiere ph.d.-utdanning via ulike stipendprogrammer som likner Forskningsrådets stipendprogrammer.

Fra og med høsten 2018 har en søker som starter en ph.d.-utdanning i Norden, og som får finansiering fra andre til livsopphold under utdanningen, ikke rett til lån og stipend i den samme perioden, jf. forskrift om utdanningsstøtte § 22 første ledd. For å ivareta studenter som allerede var i gang med en utdanning, ble det innført en overgangsordning for søkere som startet ph.d.-utdanningen våren 2018 eller tidligere, og som fikk lån og stipend fra Lånekassen til denne utdanningen. Disse studentene fikk rett til lån og stipend til å fullføre denne utdanningen.

2.6.1.2 Departementets vurderinger og forslag

Ved inngangen til studieåret 2024–2025 er det ingen søkere igjen som startet en ph.d.-utdanning i Norden senest våren 2018. Departementet foreslår derfor at gjeldende overgangsordning oppheves.

2.6.1.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å oppheve overgangsordningen for lån og stipend til ph.d.-utdanning i Norden. Se kapittel 3 med forslag til endring i § 22.

2.6.2 Presisering av varighetskrav ved utveksling for søkere som tar universitets- og høyskoleutdanning og fagskoleutdanning

2.6.2.1 Gjeldende rett

Etter forskrift om utdanningsstøtte § 29 første ledd er det et krav om at et utvekslingsopphold i utlandet for søkere som tar universitets- og høyskoleutdanning eller fagskoleutdanning, skal være en

godkjent del av utdanningen som søkeren har begynt på. I tillegg skal oppholdet enten ha en varighet på minst 4 uker etter bokstav a, eller være gjennom Erasmus+ eller andre nasjonalt inngåtte avtaler og vare i minst 3 måneder etter bokstav b. Det er gjort unntak fra varighetskravene for kurs ved de norske studiesentrene og instituttene, som kan ha en varighet på mindre enn 4 uker etter § 29 andre ledd.

2.6.2.2 Departementets vurderinger og forslag

Lån og stipend til utveksling forutsetter forhåndsgodkjenning av lærestedet der hovedutdanningen tas, uavhengig av hvilken form for utvekslingsavtale man reiser på. Siden en søker som reiser på utveksling gjennom en avtale etter bokstav b som er forhåndsgodkjent og varer i over 3 måneder, uansett også vil kunne oppfylle kravet etter bokstav a om en varighet på minimum 4 uker, er vilkåret etter bokstav b overflødig. Departementet foreslår derfor å fjerne bokstav b.

Det fremgår ikke etter § 29 andre ledd hvilke vilkår det gis unntak fra for kurs ved de norske studiesentrene og instituttene i utlandet. I praksis gjelder unntaket fra kravet til varighet på 4 uker etter § 29 første ledd bokstav a. Departementet foreslår å tydeliggjøre dette unntaket.

2.6.2.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å fjerne § 29 første ledd bokstav b. Innholdet i bokstav a settes som et siste punktum i første ledd. Departementet foreslår i tillegg å presisere at unntaket i andre ledd gjelder unntaket fra kravet om fire uker i første ledd. Se kapittel 3 med forslag til endring i § 29.

2.6.3 Presisering av vilkår for lån til skolepenger ved nettutdanning i nordiske EØS-land

2.6.3.1 Gjeldende rett

Etter forskrift om utdanningsstøtte § 28 har en søker som tar en utdanning som bare foregår på nett ved et lærested i et annet EØS-land enn Norge, rett til lån til dekning av skolepenger etter § 89a. Det er en forutsetning at utdanningen oppfyller vilkårene i § 27 første ledd bokstav a eller b som innebærer et krav om enten NOKUT-godkjenning av utdanningen som likestilt med norsk høyere utdanning, eller forhåndsgodkjenning ved norsk høyere utdanningsinstitusjon. Lån og stipend til utdanning i Norden forutsetter at kravene etter § 26 være oppfylt, også for lån til skolepenger ved nettbasert utdanning i Norden.

2.6.3.2 Departementets vurderinger og forslag

For nettbaserte utdanninger i Norden fremgår ikke vilkårene tydelig i § 28. Departementet foreslår at forskriften tydeliggjøres, slik at det kommer frem at søkere som tar en utdanning som bare foregår på nett ved et lærested i et nordisk EØS-land, har rett til lån til skolepenger etter § 89a og at vilkårene etter § 26 også skal være oppfylt ved nettbaserte utdanninger i et annet nordisk EØS-land enn Norge.

Etter § 27 stilles det krav om at utdanningen skal være på nivå med eller en del av norsk høyere utdanning. Dette gjelder også for utdanninger i Norden. For å tydeliggjøre vilkårene for lån til skolepenger til nettbasert utdanning i et annet EØS-land enn Norge, foreslår departementet å presisere at det gjelder universitets- og høyskoleutdanning.

2.6.3.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å presisere i § 28 at søkere som tar en utdanning som bare foregår på nett ved et lærested i et nordisk EØS-land, har rett til lån til skolepenger etter § 89a og at vilkårene etter

§ 26 også skal være oppfylt. Departementet foreslår også å presisere i bestemmelsen at nettutdanningen skal være på nivå med universitets- og høyskoleutdanning.

Se kapittel 3 for forslag til endring i § 28.

2.6.4 Utbetalingstidspunkt for lån og stipend til skolepenger til videregående opplæring i utlandet

2.6.4.1 Gjeldende rett

Utbetaling av lån og stipend til utdanning i utlandet er regulert i forskrift om utdanningsstøtte § 46. Hovedregelen er at søkeren får én utbetaling om høsten og én utbetaling om våren. Etter § 46 bokstav a åpnes det imidlertid for at hele årsbeløpet for lån og stipend til skolepenger kan komme til utbetaling i det første semesteret, dersom lån og stipend til skolepenger gis etter § 87 til § 89a. Disse bestemmelsene regulerer dekningen av skolepenger til søkere som tar høyere utdanning, og derfor omfattes av forskrift om utdanningsstøtte del 3. En slik utbetaling forutsetter at lærestedet krever hele skolepengebeløpet innbetalt ved starten av studieåret.

2.6.4.2 Departementets vurderinger og forslag

Tidligere regelverk skilte ikke mellom søkere som fikk lån og stipend etter del 2 eller del 3 ved utbetaling av hele årsbeløpet for skolepenger i det første semesteret. Etter forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2019–2020 § 11-2 åttende ledd kunne utbetaling av lån og stipend til skolepenger for hele året, gjøres ved utdanninger i utlandet hvis lærestedet krevde betaling av hele årsbeløpet for skolepenger ved oppstarten av undervisningsåret.

Etter omleggingen til ny forskrift om utdanningsstøtte med virkning fra studieåret 2020–2021, ble disse utbetalingene regulert i § 46 bokstav a, men det vises bare til lån og stipend til skolepenger etter § 87 til § 89a, som gjelder søkere i høyere utdanning med rett til lån og stipend etter del 3. For søkere som tar videregående opplæring i utlandet etter del 2, reguleres lån og stipend til skolepenger i § 66 og § 69.

Overgangen til ny struktur i forskriften skulle ikke medføre realitetsendringer. Lånekassen har derfor fortsatt å utbetale lån og stipend til skolepenger for hele året, også for søkere etter del 2, dersom lærestedet krever hele årsbeløpet. Departementet foreslår derfor å presisere at også lån og stipend til skolepenger etter § 66 og § 69 kan utbetales i sin helhet etter § 46 bokstav a dersom lærestedet krever hele skolepengebeløpet innbetalt ved starten av studieåret

2.6.4.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å justere § 46 bokstav a slik at lån og stipend til skolepenger kan utbetales i sin helhet i første semester også til søkere i videregående opplæring som har rett til stipend etter § 66 og lån etter § 69, dersom lærestedet krever hele skolepengebeløpet innbetalt ved starten av studieåret. Se kapittel 11 for forslag til endring i § 46.

2.6.5 Sats for lån og stipend til skolepenger til utdanninger som varer 6 måneder eller mindre

2.6.5.1 Gjeldende rett

For søkere som omfattes av forskrift om utdanningsstøtte del 2 er retten til lån og stipend til skolepenger regulert i § 66 og § 69. Bestemmelsene fastsetter den maksimale satsen for skolepenger som en søker kan få i det aktuelle studieåret. For søkere som tar utdanning som varer 6 måneder eller mindre per studieår, gis det etter Lånekassens praksis kun halv skolepengesats.

2.6.5.2 Departementets vurderinger og forslag

I forskrift om utdanningsstøtte § 86 til § 89a, som regulerer rett til lån og stipend til skolepenger for søkere som omfattes av del 3, er det presisert at søkere som tar utdanning som varer i 6 måneder eller mindre per studieår, har rett til halv sats av oppgitt skolepengebeløp per studieår. Den samme presiseringen framgår ikke av § 66 og § 69, men Lånekassens praksis er den samme ved tildeling av lån og stipend til skolepenger etter disse to bestemmelsene som ved tildeling av lån og stipend til skolepenger etter § 86 til § 89a.

Bestemmelsen i § 66 kan leses slik at en søker som tar videregående opplæring ved en utenlandsk eller internasjonal skole i Norge eller i utlandet, har rett til inntil 107 875 kr i stipend (sats for studieåret 2023–2024) uavhengig av om søkeren tar aktuell utdanning i ett eller to semestre. For å tydeliggjøre at dette skal behandles på samme måte som skolepenger etter del 3, bør bestemmelsene om skolepenger i del 2 få en presisering som uttrykker Lånekassens praksis.

2.6.5.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår at det i forskrift om utdanningsstøtte § 66 og § 69 blir presisert, at søkere som tar utdanning som varer 6 måneder eller mindre per studieår, har rett til halv sats med skolepenger. Se kapittel 3 for forslag til endring i § 66 og § 69.

3 Utkast til forskrift om endringer i forskrift om utdanningsstøtte

Forskrift om endring i forskrift om utdanningsstøtte

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet dd.mm.2024 med hjemmel i lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteleven) §§ 4, 5, 6 og 7

I

I forskrift 15. april 2020 nr. 798 om utdanningsstøtte gjøres følgende endringer:

§ 1 andre, tredje og fjerde ledd skal lyde:

Forskriftens del 2 gjelder for søkere som fyller 20 år eller mindre i det kalenderåret hvor studieåret starter, når søkeren tar

- a. videregående opplæring i Norge eller tilsvarende utdanning i utlandet, fram til oppnådd studie- eller yrkeskompetanse
- b. forberedende opplæring for voksne

I en overgangsperiode for studieårene 2024–2025 og 2025–2026 gjelder forskriftens del 2 også for søkere som fyller fra 21 til 24 år i det kalenderåret hvor studieåret starter, når søkeren oppfyller følgende vilkår:

- a. Søkeren tar opplæring som nevnt i andre ledd bokstav a og b.
- b. Søkeren har ikke oppnådd studie- eller yrkeskompetanse eller fullført forberedende opplæring for voksne.
- c. Søkeren fikk i studieåret 2023–2024 utdanningsstøtte etter forskriftens del 2

Forskriftens del 3 gjelder alle andre søkere.

Nåværende tredje ledd blir ny femte ledd.

§ 13 skal lyde:

§ 13 Utstyrstipend til ungdom som søker opphold i Norge

Ungdom som søker opphold i Norge, og som har rett til videregående opplæring *eller forberedende opplæring for voksne etter opplæringslova § 5-9 og § 18-10*, har rett til utstyrsstipend. Søkeren har ikke rett til annen type lån og stipend.

§ 22 andre ledd oppheves.

§ 25 nytt fjerde ledd lyder:

Det gjøres unntak fra kravet i bokstav b for utdanning i sørsamisk språk. Slike søkere har rett til lån og stipend ut fra den prosentandelen av fulltidsutdanning som de tar.

Gjeldende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

§ 28 første ledd skal lyde:

§ 28. *Universitets- og høyskoleutdanning som nettstudier i et EØS-land eller i Storbritannia*

En søker som i et annet EØS-land enn Norge tar en universitets- eller høyskoleutdanning som bare foregår på nett og som oppfyller vilkårene i § 26 eller § 27 første ledd bokstav a eller bokstav b, har bare rett til lån til dekning av skolepenger etter § 89a.

§ 29 skal lyde:

§ 29 *Utveksling i utlandet for søkere som tar universitets- og høyskoleutdanning og fagskoleutdanning*

Utvekslingsopphold i utlandet som er en godkjent del av en universitets- og høyskoleutdanning eller en fagskoleutdanning som søkeren har begynt på i Norge eller i utlandet, gir rett til lån og stipend. Utvekslingsoppholdet skal vare i minst 4 uker.

Det gis likevel lån og stipend til kurs som varer mindre enn 4 uker ved de norske studiesentrene og instituttene i utlandet.

§ 32 bokstav a skal lyde:

- a. *Søkeren er bosatt i utlandet på grunn av egen sykdom, eller fordi en av foreldrene eller ektefellen til søkeren har et tidsbegrenset opphold i utlandet, eller er bosatt i utlandet på grunn av sykdom. En separert person regnes ikke som ektefelle i denne bestemmelsen. Søkeren skal ha rett til videregående opplæring etter opplæringslova § 5-1.*

§ 46 bokstav a skal lyde:

- a. *lån og stipend til skolepenger etter § 66, § 69 og § 87 til § 89a blir utbetalt i sin helhet første semester dersom lærestedet krever hele skolepengebeløpet innbetalt ved starten av studieåret.*

Del 2 ny overskrift skal lyde:

Del 2. Videregående opplæring for søkere under 21 år og som ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse og forberedende opplæring for voksne for søkere under 21 år

Ny overskrift i kapittel 8 skal lyde:

Kapittel 8. Hvor lenge en søker har rett til lån og stipend

§ 48 skal lyde:

§ 48 *Antall år med lån og stipend*

En søker som tar videregående opplæring i Norge eller tilsvarende opplæring i utlandet, har rett til lån og stipend frem til søkeren oppnår studie- eller yrkeskompetanse.

Søkere som tar forberedende opplæring for voksne, har rett til lån og stipend i inntil 2 år.

Ny overskrift i kapittel 9 skal lyde

Kapittel 9. Lån og *stipend til videregående opplæring og forberedende opplæring for voksne*

§ 50 tredje ledd skal lyde:

Søkere som tar forberedende opplæring for voksne, har rett til stipend etter laveste sats.

§ 62 andre ledd bokstav b skal lyde:

b. *Søkeren tar forberedende opplæring for voksne.*

§ 66 nytt tredje ledd skal lyde:

Søkere som tar utdanning som varer 6 måneder eller mindre per studieår, har rett til halv sats.

Nåværende tredje ledd blir nytt fjerde ledd.

§ 67a oppheves

§ 68 første ledd bokstav c skal lyde:

c. *Søkeren tar annen utdanning enn forberedende opplæring for voksne.*

§ 69 nytt andre ledd skal lyde:

Søkere som tar utdanning som varer 6 måneder eller mindre per studieår, har rett til halv sats.

Del 3 ny overskrift skal lyde:

Del 3. Universitets- og høyskoleutdanning, fagskoleutdanning, folkehøgskoleutdanning, *videregående opplæring og forberedende opplæring for voksne for søkere som ikke er omfattet av del 2, og andre utdanninger*

§ 70 første ledd og siste ledd siste punktum skal lyde:

En søker har rett til lån og stipend til utdanning på inntil 480 studiepoeng eller tilsvarende. 1 år med lån og stipend teller maksimalt 60 studiepoeng eller tilsvarende av den totale perioden søkeren kan få lån og stipend. Søkere som tar ph.d.-utdanning i utlandet, får retten utvidet med inntil 4 år. Søkere som tar folkehøgskoleutdanning, har rett til lån og stipend i inntil 2 år. Søkere som tar *forberedende opplæring for voksne*, har rett til lån og stipend i inntil 4 år. *Perioder med lån og stipend til forberedende opplæring for voksne etter del 2 regnes med i de 4 årene.*

Grensen for antall år med lån og stipend til folkehøgskoleutdanning *eller forberedende opplæring for voksne* kan likevel ikke utvides.

§ 71 nytt tredje ledd skal lyde:

Søkere som er forsinket ut over 60 studiepoeng og som har nedbetalt utdanningslånet, har likevel rett til lån og stipend. Dersom søkeren senere blir mer enn 60 studiepoeng forsinket, skal vilkårene i første eller andre ledd være oppfylt for å ha rett til lån og stipend.

§ 74a oppheves

§ 77 ny overskrift og fjerde ledd skal lyde:

§ 77 Omgjøring til utdanningsstipend på grunnlag av beståtte studiepoeng *eller fullført språkkurs*

Søkere som har fullført språkkurs med lån og stipend etter reglene i § 27 andre ledd bokstav d og tredje ledd, kan få 40 prosent av basislånet omgjort til utdanningsstipend, dersom søkeren begynner på en gradsutdanning i landet der språkkurset ble tatt, innen ett år etter fullført språkkurs. Gjeldende fjerde ledd blir ny femte ledd.

§ 84 første ledd skal lyde:

En utenlandsk statsborger som tar *forberedende opplæring for voksne* eller videregående opplæring i Norge, som har beskyttelse i Norge og som ikke *får* introduksjonsstønad etter integreringsloven, får basislånet som flyktningstipend.

§ 94a skal lyde:

§ 94a. Rekrutteringsstipend til *gradsutdanning eller* utvekslingsopphold i utvalgte land

En søker som i Brasil, Russland, India, Kina, Sør-Afrika, Japan eller Sør-Korea tar *en gradsutdanning eller* et utvekslingsopphold som er en godkjent del av en universitets- og høyskoleutdanning som søkeren har begynt på i Norge, har, i tillegg til basislånet, rett til et stipend i inntil 10 måneder. For studieåret 2024–2025 er stipendet på inntil x kr per måned.

§ 96 første ledd bokstav c skal lyde:

Søkeren tar annen utdanning enn forberedende opplæring for voksne.

II

Endringene trer i kraft 15. april 2024, med virkning fra 16. august 2024.

4 Forslag til endring i forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge

4.1 Innføre rett til utdanningsstøtte for opplæring som tilbys i samarbeid med Arbeids- og velferdsetaten

4.1.1 Gjeldende rett

Etter forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge § 5 bokstav c blir opplæring som er satt i gang av, eller i samråd med Arbeids- og velferdsetaten, ikke godkjent for utdanningsstøtte, selv om opplæringen oppfyller øvrige krav til godkjenning. Med «blir satt i gang av, eller i samråd med, Arbeids- og velferdsetaten» menes utdanning som arbeids- og velferdsetaten anskaffer sine brukere utenom ordinære studie-, elev- eller lærlingplasser organisert i tilbud som er åpne for alle typer søkere. Det vil si utdanning som er spesielt tilrettelagt for brukere av Nav. Tilrettelagt opplæring vil i hovedsak gjelde forberedende opplæring for voksne eller videregående opplæring for voksne som tilbys i et samarbeid mellom kommunen eller fylkeskommunen og Nav. Deltakere og lærlinger i slik opplæring har som hovedregel ikke rett til lån og stipend. Dette gjelder uavhengig av om deltakerne og lærlingene som skal følge slik opplæring har rett til ytelser fra Nav eller ikke.

Skillet i utdanningsstøtteordningen mellom opplæring anskaffet av arbeids- og velferdsforvaltningen og ordinære utdanninger har vært gjeldende i en årrekke. Det ble innført et delvis unntak fra denne regelen fra og med høsten 2021, jf. Prop. 195 S (2020–2021) og [Kunnskapsdepartementets høring om forskrift om endring i forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge](#). Dette åpnet for rett til utdanningsstøtte i perioder der opplæringen er lagt opp uten livsoppholdsytelser fra Arbeids- og velferdsetaten ved opplæring som blir satt i gang av, eller i samarbeid med, Arbeids- og velferdsetaten.

4.1.2 Departementets vurderinger og forslag

Bakgrunnen for utvidelsen av retten til utdanningsstøtte høsten 2021 var programmet Menn i helse³, som er lagt opp med faste perioder med lærlinglønn og faste perioder med ytelser fra Nav. Manglende tilgang til utdanningsfinansiering i lærlingperioden var en utfordring, siden lærlinglønnen i en del tilfeller ikke er stor nok til å dekke voksnes behov. Manglende livsopphold kan føre til at deltakere ikke fullfører fagbrevet. Det ble derfor innført en rett til lån og stipend i læretiden for deltakere i programmet Menn i helse og tilrettelagte programmer i lokale samarbeid mellom fylkeskommunene og Nav med tilsvarende organisering. Lån og stipend gis i periodene det ikke gis livsoppholdsytelser fra Nav.

For mange vil kompetanseheving være avgjørende for å komme i arbeid. Det gjelder særlig dem som ikke har fullført videregående opplæring, eller som har behov for annen fagkompetanse enn den de allerede har. Det er viktig at det finnes forutsigbar livsoppholdsfinansiering for voksne som har behov for kompetanseheving til for eksempel fagbrev.

Når utdanningen er spesielt tilrettelagt i et samarbeid mellom Nav og fylkeskommunen, har den en sammensatt deltakergruppe. Et generelt problem i fag- og yrkesopplæringen er at en del voksne deltakere ikke blir valgt til læreplass, og dermed er avhengige av livsopphold fra Arbeids- og

³ Menn i helse er et nasjonalt prosjekt som skal rekruttere menn til helse- og omsorgssektoren i kommunene gjennom tilrettelagt opplæring for voksne. Deltakerne i helseprosjektet er menn mellom 25 og 55 år. De mottar ytelse fra Nav frem til de begynner som lærlinger, med unntak av to perioder med lønnet sommerjobb i kommunene. Kilde: KS

velferdsetaten, fra kommunale ytelser som introduksjonsstønadene eller fra Lånekassen. Problemer med finansiering av livsopphold er en viktig årsak til at voksne bryter opplæringsløpet de har begynt på. Manglende finansiering fra Lånekassen kan gjøre det vanskeligere å rekruttere deltakere til ulike lokale samarbeidsmodeller mellom fylkeskommunene og Nav for tilrettelagt fag- og yrkesopplæring.

I behandlingen av statsbudsjettet for 2022 vedtok Stortinget å avvike avgrensningen mot opplæring spesielt tilrettelagt for Navs brukere, slik at flere skal ha tilgang til utdanningsstøtte fra Lånekassen. Endringen gjelder i praksis grunnskole for voksne og videregående opplæring for voksne og vil tre i kraft studieåret 2024–2025.

Departementet har vurdert at måten opplæringen organiseres på ikke skal påvirke retten til lån og stipend for deltakerne. Videre har departementet lagt vekt på at kombinasjonen av for eksempel arbeidsavklaringspenger og utdanningsstøtte i videregående opplæring prinsipielt ikke skiller seg fra kombinasjonen av arbeidsavklaringspenger og utdanningsstøtte i høyere utdanning. Dobbeltdekning fra det offentlige unngås i begge tilfeller ved at stipendet i Lånekassen behovsprøves, jf. forskrift om utdanningsstøtte § 99.

Ved å oppheve begrensningen for opplæring som er satt i gang av, eller i samråd med Arbeids- og velferdsetaten, vil tilgangen til ordningene i Lånekassen øke. Dette vil gjøre det mulig for den enkelte å kombinere flere kilder til livsopphold, slik at det blir enklere å fullføre opplæringen.

Departementet vil likevel gjøre oppmerksom på at utdanningsstøtten fra Lånekassen gis som lån og dermed ikke er sammenliknbar med ytelser fra Nav. Lån skal tilbakebetales i ettertid. Bare en mindre del av lånet kan gjøres om til stipend dersom søkeren er borteboer, består utdanningen og har inntekt og formue under fastsatte grenser. Også trygde- og pensjonsytelser fra det offentlige vil innebære at mindre av lånet kan gjøres om til stipend. Lånekassen er i hovedsak heldigital, og har verken kompetanse eller kapasitet til individuell veiledning og oppfølging. Deltakere som står langt fra arbeidsmarkedet, som trenger utstrakt veiledning og oppfølging fra det offentlige, og som bruker lang tid på å fullføre en utdanning, bør ikke ta opp lån fra Lånekassen over lengre tid.

4.1.2.1 Departementets forslag

Departementet foreslår å oppheve § 5 bokstav c og åpne for at hele opplæringsperioden i ulike lokale samarbeidsmodeller mellom fylkeskommunene og Nav for tilrettelagt fag- og yrkesopplæring vil kunne godkjennes for utdanningsstøtte.

5 Utkast til forskrift om endring i forskrift til om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge

Forskrift om endring i forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet dd.mm.2024 med hjemmel i lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven) § 4

I

I forskrift 27. mars 2020 nr. 562 om godkjenning for utdanningsstøtte i Norge gjøres følgende endring:

§ 5 bokstav c oppheves.

Bokstav d og e blir bokstav c og d.

II

Endringene trer i kraft 15. april 2024, med virkning fra 16. august 2024.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene i kapittel 2.1 og fra 2.3 til 2.5 innebærer realitetsendringer med budsjetteffekt, og krever bevilgningsvedtak i Stortinget. Se Prop. 1 S (2023–2024) for Kunnskapsdepartementet for mer om dette. Forslag i kapittel 2.1 står omtalt under 07.80 utdanningsstøtte «ny grense mellom ordninger for lån og stipend til videregående». Forslag om stipend bare til de som fortsetter med utdanning etter fullført språkopplæring (kapittel 2.3), å gi unntak fra kravet om heltidsstudier ved utdanning i sørsamisk språk i utlandet (kapittel 2.4) og å gi tilgang til utdanningsstøtte for studenter som er faglig forsinket (kapittel 2.5) står omtalt med budsjetteffekt under 07.80 utdanningsstøtte kap. 2410 «Budsjettforslag for 2024».

Forslagene i kapittel 2.6 innebærer ikke realitetsendringer og har ingen budsjetteffekter.

Forslagene i kapittel 2.2 og 4.1 ble vedtatt av Stortinget i forbindelse med behandlingen av Prop. 1 S (2021–2022) for Kunnskapsdepartementet. Forslag om å utvide rekrutteringsstipendet i høringsnotatets kapittel 2.2 står omtalt under 07.80 utdanningsstøtte under «Stipend til utdanning i enskilde prioriterte samarbeidsland», hvor det ble varslet at departementet på et senere tidspunkt vil vurdere å utvide rekrutteringsstipendet, i tillegg til under kap. 2410 «Budsjettforslag for 2022». Endringene i kapittel 4.1 som omhandler forskrift om godkjenning for utdanningsstøtte ble også omtalt under kap. 2410 «Budsjettforslag for 2022» under «Avvikle unntaksregel om videregående opplæring spesielt tilrettelagd for brukarar av Nav». Tiltaket ble varslet innført fra og med 2024, og budsjetteffekten er omtalt. Begge forslag omtales også i Prop. 1 S (2023–2024) for Kunnskapsdepartementet.